

אנהגך אביאך אל בית אמי תלמדני
אשקך מיין הרקח מעסים רמוני
(שיר השירים ח, ב)

ספר

עסים רימוני

רשימות שיעורים בחכמה ועבודת ה'
שנאמרו מפי רבינו
הגאון רבי משה מינצברג שליט"א
ונכתבו על ידי חד מן חבריא כמיעוט השגתו

על סדר פרשיות התורה
חלק א' - בראשית שמות

-מהדורת ביקורת-

כל הזכויות שמורות,
בכל עניני הספר
ניתן לפנות למשפחת ויזל
רחוב שירת הים 30
ירושלים
0527648540

נר זיכרון

ספר זה מוקדש

לזיכרון עולם ולעילוי נשמת

רימון בן אסתר

נלב"ע ז' חשוון תשע"ט

ועל שמו נקרא הספר

עיס רימוני

הונצח על ידי בנו

הר"ר שלמה סגל שליט"א

יהי רצון שזכות המצווה תעמוד לו ולכל בני ביתו
ומשפחתו ויתברכו ממקור הברכות ברוב הצלחות ישועות
ונחמות

ימלא ה' משאלות ליבם לטובה ולברכה ויראו נחת
דקדושה מכל יוצאי חלציהם דורות ישרים מבורכים יראים
ושלימים חכמים ונבונים לאורך ימים ושנים

ספר זה יוצא

לזכר עולם ולעילוי נשמת

מוניקא בת אסתר

כך תקדמנו ברכות טוב

תשית לראשו עטרת פז

שלמי ברכה

נשגר לידידנו

רבי שמואל בן צופיה שליט"א

גברא דרחים רבנן ומוקיר רבנן ואיהו גופיא צורבא מרבנן

הקב"ה ישלח לו שפע נחת דקדושה מיוצאי חלציו

ורוב שלוות נפש וברכה עד בלי די

דברים אחדים

שמחים אנו להגיש רשימות משיעורי הגר"מ מינצברג שליט"א על סדר פרשיות התורה. שיעורים אלו נוגעים בעניינים יסודיים בפרשיות התורה, כמו כן ביסודות חכמה והתבוננות כלליים ובדברים שורשיים בעבודת ה'.

ישנו קושי גדול בהעלאת דברים שנאמרו בעל פה על הכתב. אופי השיעורים כפי שנמסרו יש בהם חלקים רבים שלא ניתנו לכתב מפאת רגישות ועדינות הדברים, וגם מפאת שיש הרבה באווירה במסגרת הזמן והארה שבה נאמרו ונמסרו. הדברים נאמרו באופן של שיחה בצורה שמשקפת יותר את התוכן הפנימי, ולא בצורה המדויקת ובמשקל המדוד שכפי שצריכים דברים העוסקים בסוגיות אלו לעלות על הכתב. וכן בשימוש במשלים ובדוגמאות מהחיים שראויים להיאמר אבל אינם ניתנים לכתב. וכפי ששגור על לשונו של רבינו שכל העיסוק באבות העולם כפי שלימדונו רבותינו, הוא באופן כפי ששיעור קומתם משתקף באספקלריא דידן, כדי להעפיל על ידם בסולם העולה בית קל. ועל כגון דא אמרו רז"ל 'דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב'.

יזמה זו לכתוב את השיעורים לא חדשה היא ועלתה בליבם של הרבה מן השומעים, שרצו לשמר הארת הדברים לאורך זמן. אך לא היה מי שנטל על עצמו דבר זה מפני קושי העלאת דברים עמוקים אלו על הכתב. ועתה מצאתי שאהבה נפשי באחד מבאי בית המדרש שתקע עצמו לדבר זה, ואף שמפני עומק הדברים קשה לקבוע שזהו כוונת אומרו תקוותי שנתכוון לרוחם של דברים.

אך 'עת לעשות לה' הפרו תורתך', ובהיות שיש הרבה שמוצאים תועלת רבה בשיעורים אלו ואור גדול לדרכי החיים ולעבודת ה', נוצר צורך לכותבם. וסמכנו על לב מבקשי האמת שישכילו לקחת את הדברים ולהתמקד במימד התוכן שהוא בהם. הדברים לא עברו עריכה לשונית משמעותית בכדי לשמר ככל האפשר את הלשון המקורית בה נאמרו השיעורים, עם שינויים נצרכים לפי הבנת הכותב. לכן הרי זה בבחינת דיבורים שהועלו על הכתב כפי שניכר מצורת הדברים.

ישנם שיעורים החוזרים על עצמם בפנים שונות, ובכל פעם יש בהם גוון נופך ועומק מסוים, והארת הפנים שהשתקפה בשיעור מסוים זה. השתדלנו לציין ציונים ממקום למקום שיוכלו להאיר האחד את חברו. מידי פעם ישנו שימוש במושגים מחוכמת הנסתר, והמכוון אינו לבאר את המושגים כשלעצמם כפי שהם מופיעים בתורת הסוד, אלא שימוש במושגים כפי שנשתרשו ומתבדרי בבי מדרשא במובן שבו הם נתקבלו.

נודה מקרב לב לכל אלו שתרמו וסייעו לעניין, הן כספית והן בעידוד בהכוונה ובביקורת. ובייחוד תודה להגאון רבי יחיאל ורטהיימר שליט"א עורך סדרת הספרים הנודעת 'בן מלך', שנאות לעבור על הספר להעיר ולהאיר כיד ד' הטובה עליו, ונתן את חותמו המיוחד בספר זה.

ספר זה יוצא לאור לעילוי נשמת מר רימון סגל ז"ל, ובעזרתו ובסיועו של בנו הרב שלמה סגל שיבדלט"א, אביו של ידידנו הגאון רבי אופיר סגל שליט"א מגדולי המעמיקים והמחדשים שבבאי בית מדרשו של הגר"מ שליט"א. ועל שמו יקראנו עסיס רימוני.

שמו נאה לו, הוא היה איש של פנים מלא מצוות כרימון, שמח וטוב לב. למרות הייסורים הקשים שעבר בסוף חייו קיבל הכל בהבלגה ומעולם לא עלתה תלונה על שפתיו, וכדרכו תמיד הזרים חיות ושמחה בסביבתו. ואף לא הסכים שיטרחו בעבורו בכל מה שהיה בכוחו לעשות בעצמו. איש אמת וכאשר הכיר את התורה שהיא תורת אמת, למרות הקושי שהיה כרוך בדבר, אכן בחר בחיים. נלב"ע בז' מר חשוון תשע"ט תהא נשמתו צרורה בצרור החיים. אין ספק שדברי תורה אלו שבספר זה הם עילוי גדול לנשמתו.

גם נאה שם הספר לתוכנו, שעל הפסוק (שיר השירים ח, ב) "אשקך מיין הרקח מעסיס רימוני" פירשו חז"ל (שיר השירים רבה ח, א) שיין הרקח היינו משניות ועסיס רימוני היינו האגדות, כנסת ישראל מבקשת להשקות את הדוד מהיין שרקחה ומעסיס רימוניה, מכל חידושי ההלכה וצוף ההגדה שחידשה בתורתו. דברים שגדילתם היא בבית אמה, יונקים מגידוליה שלה, יש בהם תוכן הנובע מעמקי פנימיותה. בחינה זו גם מתגלה בשיעורים הללו, שיש בהם נביעה ממקום פנימי מבית גידוליה של הנערה, ויש בהם מאותו הסוד שהרעיה רוצה לחשוף בפני הדוד.

ספר זה יוצא במהדורה ראשונית בסיסית וניסיונית, באם יתקבלו הדברים ברצון בבית המדרש, אפשר שיצא אי"ה במהדורה רחבה יותר בצורה רצינית יותר, וכן על המשך החומשים מועדים ובסוגיות הש"ס. זקוקים אנו מאד לעזרה, הן ממונית, וגם לשותפות, למי שיכול לתת גב לעזור במה שאפשר, הן בביקורת, בכתיבה ובהשגת שיעורים ובכל כגון זה, יבוא על שכרו מן השמים.

להערות והארות לתרומות ולהנצחות

אפשר לפנות לטלפון: 0527648540

ולכתובת דוא"ל: b0527627895@gmail.com

תוכן הענינים

ספר בראשית

פרשת בראשית ..... ג

פרשת הבריאה

בראשית ברא אלוקים : שמים וארץ : חושך על פני תהום : גניזת האור : נוטה שמים כיריעה : חותם הבורא בבריאה : האדם והשבת : חטא עץ הדעת : עץ החיים

בראשית - שמים וארץ ..... יט

מי נברא תחילה : נוטה שמים ויוסד ארץ : הארץ - הגשמה וגולמיות : שמים - אצילות ואין סוף : יעמדו יחדיו : מחלוקת התנאים מי נברא תחילה : זיווג שמים וארץ : כלים ואורות : נעשה אדם בצלמנו כדמותנו

פרשת נח ..... כט

הצלת נח במבול ובחירת אברהם

החורבן שבמבול : קיום דרך זיכרון : רצון בעולם כריח ניחוח : היחס לחטא : בא אברהם וקיבל שכר כולם : אנוכי מגן לך

פרשת לך לך ..... לה

ברית בין הבתרים

מהות הברית : אימה וחשיכה גדולה : כי לא שלם עוון האמורי : קשר עם ה' דרך חטא ותשובה : בעל ורעה - פנים אל פנים : האמת האלוקית והמימוש הנברא : עבודת הבירורים

פרשת וירא..... 1

אברהם כמייצג שם ה' בבריאה

שליחות המלאכים לאחר הברית § שליחות המלאכים בדמות אדם § המכסה אני מאברהם - שייכות אברהם להפיכת סדום § בקשת אברהם על סדום § בחינת התיקון של סדום לעתיד לבוא § הלימוד הנגזר מהפיכת סדום

פרשת חיי שרה..... 8

קבורת שרה אימנו

שני חיי שרה § קניית אחוזת קבר

אברהם ויצחק - חסד וגבורה..... 8ב

אברהם ויצחק § אשר יצר אתכם בדין § תפיסת המושגים האנושית § אל חי וקיים § צדיקים ברו עלמא § אברהם - בחינת חסד § לידת יצחק - שם הוויה § יצחק בחינת דין

פרשת תולדות..... עג

בני יצחק - ויתרוצצו הבנים בקרבה

למה זה אנוכי § התגוששות יעקב ועשיו § לעולם יירשו ארץ § אברהם הוליד את יצחק § להנחיל אוהבי יש § יעקב ועשיו - תאומים

פרשת ויצא..... פב

סולם יעקב ונחלות השבטים

בניין שבטי י-ה § מקום הסולם בחלום יעקב § בית אל - בית אלוקים § בית יעקב - יהודה ויוסף § הקשר בין שבט יהודה לשבט בנימין § פיצול מלכות יוסף ומלכות יהודה § מהות חלוקת האיזורים ארץ ישראל § עמידת הסולם ביחס לנחלות השבטים

יעקב ולבן..... צד

מה ביקש לבן הארמי לעשות § הללו והללו מעשה ידי § בלעם ולבן § רחל ובנימין

פרשת וישלח ..... צט

ויוותר יעקב לבדו - מלחמת יעקב בעשיו

פיוס עשו • פרשת הבכורה • ויוותר יעקב לבדו • שרו של עשיו

יעקב ועשיו ..... קו

עימות יעקב ועשיו • ידיעת טוב ורע • בטל רצונך • האומר קרע כסותי - רבדי הנפש • הרובד הגבוה בנפש • יעקב ועשיו - שני רבדי הנפש • מלחמת יעקב בעשיו

פרשת וישב ..... קיד

בית יעקב - האימהות והשבטים

יעקב ועשיו - רחל ולאה • דוד המלך - בדחנא דמלכא • תפקיד רחל ולאה בבניין בית יעקב • לאה - בחינת בינה • בכיה של רחל

פרשת מקץ ..... קכב

חלומות יוסף

חלומות בספר בראשית • חלומות ופתרונם • יום ליום יביע אומר • מעשים חלומות ותוצאות • משמעות כל רגע • פשר החלומות

פרשת ויגש ..... קלא

יהודה ויוסף

היפוך התפקידים • עבודת הבירורים בשבטים • בחינות הכוח ביוסף ויהודה • ימין ושמאל - איש ואישה • נשקי שמיא וארעא • יוסף ויהודה - התיקון השלם

פרשת ויחי ..... קמב

ירידת יעקב למצרים

ישראל סבא • שבעים נפש • אל נא תקברני במצרים • המתח בין משפחת יעקב למצרים • יוסף - מלכותו במצרים • עצמות יוסף

ספר שמות

פרשת שמות ..... קנג

ירידת ישראל למצרים

בני ישראל הבאים מצרימה : כי לא שלם עוון האמורי : אברהם
העברי : גלות מצרים

משה רבינו ..... קנח

לידת משה : הצלת משה : גדילת משה : גילוי הסנה

פרשת וארא ..... קסד

תכלית גאולת מצרים - למען שמו באהבה

וארא - באל שדי : ושמי ה' לא נודעתי : תכליות גאולת
מצרים : האדם הנברא - צלם אלוקים : אהבת אב ובן : הסתירה -
אהבה ושליטה : החתונה כתכלית משותפת אחת : למען שמו
באהבה

פרשת בא ..... קעז

החודש הזה לכם

ברית קרבן פסח : חידוש הברית בכל שנה : בין פסח לסוכות : תוכן
הזמנים ביחס לעונות השנה : גילוי ה' בחודש ניסן - מצה וקרבן פסח

ליל שימורים לה' ולישראל ..... קפו

ליל שימורים : ברית קרבן הפסח : ליל שימורים - ליל ברית : פסח
דורות : אכילת המצה וקרבן פסח : ליל שימורים - שמירה
לדורות : והיה לכם לזיכרון : עניינו של קרבן פסח בפרשת המועדות

קדש לי כל בכור ..... ר

פרשת קדש ופרשת והיה כי יביאך : קידושין ונישואין : בכור
ופשוט : בני בכורי ישראל : יציאת מצרים - הצלה ממוות
לחיים : פרשת קדושת הבכורות

פרשת בשלח ..... ריא

קריעת ים סוף

נוראות שם ה' : ההתבטלות לשגב האלוקי : עשרת המכות : הכבדת
לב פרעה : ואכבדה בפרעה : אז ישיר משה : אתה הראת לדעת -
הר סיני

פרשת יתרו ..... רכג

מעמד הר סיני - גילוי שם ה'

ההתגלות בסיני : הוצאתיך מארץ מצרים - שם הווייה : שם
הויה : האש הגדולה : דרגת ישראל בהר סיני : מתן תורה - הזדהות
עם האמת האלוקית : נתינת ערך לקיום

מעמד הר סיני - תורה ומצוות אותנו למדת ..... רכט

מצווה ועושה : הציווי כשיתוף בחוויית האמת : ישקני מנשיקות
פיהו : בין שבע מצוות בני נח לתורה

מעמד הר סיני - תורה שבעל פה ..... רלג

גילוי הרצון האלוקי באדם : חכמי תורה שבעל פה : דברים שבעל
פה : עניינה של החוויה הנפשית : בחינת הדברים מתוך נקודת
מוצא : הופעת הצדק מתוך הממד האלוקי : קריאת השם
לקיום : העיון בפרטי דינים : חיות נפשית אמיתית : לימוד התורה
- מפגש עם הדברים בטהרתם

פרשת תרומה ..... רמג

משכן ומקדש

ועשו לי מקדש : משכן ומקדש : נבואת משה : אוהל מועד -
התוועדות עם ישראל : משה רבינו - מקים המשכן : מקדש - מקום
לה' : בית עולמים

משכן העדות - דירה בתחתונים ..... רנד

ככל אשר אני מראה אותך : אל ידבר עמנו אלוקים פן נמות : לוחות
הברית : חיבור שמים וארץ : הלוחות - חיבור שמים וארץ : לוחות

העדות - הופעת אלוקים בארץ על ידי התורה : משכן העדות : עשו
לי קיטון אחד : התורה כ'בת' וכ'שעשוע' להקב"ה : לפרוש ממנה
איני יכול

אוהל מועד - ומשכן העדות..... רסו

האוהל והמשכן : משכן העדות : אוהל מועד : ונועדתי לך
שם : ושכנתי בתוכם : הקודש וקודש הקודשים

פרשת תצווה..... רעג

בגדי כהונה

בגדי כהן הדיוט : האפוד והמעיל : המעיל והפעמונים : האפוד
והחושן : הציץ - ונשא אהרון את עוון הקדשים

פרשת כי תשא..... רפ

משה רבינו ועם ישראל

נבואת משה : רעיא מהימנא : השכינה בישראל : שבירת
הלוחות : ועתה שא נא חטאתם : י"ג מידות של רחמים : משה
וישראל

פרשת פקודי..... רצב

פקודי המשכן

פקודי המשכן : זהב וכסף : כלתה נפשי לחצרות בית ה' : בגדי
הקודש : מקדש ה' כוננו ידיך : חתימת חומש שמות

ספר בראשית

פרשת בראשית

פרשת הבריאה

בראשית ברא אלוקים

"בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֵהוֹ וְנָחַל וְחֹשֶׁךְ עַל
פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר
וַיְהִי אוֹר"

יש להבין מה מגמת התורה ללמדנו בפרשה זו, מה לימוד יוסיף לנו ידיעת סדר
יצירת הבריאה, אשר גם אחר סידורה סתומה וחתומה. ננסה לבאר את סדר
יצירת הבריאה ומה התוכן האלוקי המופיע בו. [הדברים עמוקים הם ובכלל מעשה
בראשית שאינו נדרש בשתיים, ודברנו הם השתקפות נתזי אורה כערכנו מאותם
מעמקים].*

נראה כי 'בראשית ברא אלוקים' איננו סיפור דברים על האלוקים וסדר בריאתו
את העולם. שכן אם כך נכון היה לכתוב כפי שאמנם תרגמו שבעים ושנים
זקנים לתלמי המלך 'אלוים ברא בראשית' (כדאיאת בגמרא מגילה ט, ב) דהיינו
שהאלוים הוא נקודת המוצא של המציאות, והוא ברא את הראשית.

מסדר הפסוק נראה כי הוא מדבר על הבריאה, ומתוך כך על האלוים הבורא
אותה, והכתוב 'בראשית ברא אלוים', פירושו שהבראשית מלמד על
מציאות האלוים.

כלומר, שכן עצם ראיית העולם, ההתבוננות בכלל הקיום כשלעצמו, מעוררת את התמיהה כיצד הוא קיים. וכנאמר בנביא (ישעיה מ, כו): 'שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה'. והמענה שהאדם עשוי להעלות על דעתו שקיום העולם מכוח קיומו בעבר גם הוא אין בו כל פתרון, כי מאין התקיים אתמול, הרי בהכרח שההתבוננות בבריאה מובילה אותנו לחזור לנקודת הראשית, שם נעצרים ותמהים כיצד הייתה הראשית, והתשובה לכך היא - 'ברא אלוקים'.

זהו האמור בפרשה 'בראשית ברא אלוקים': ה"ראשית" - סיבת הסיבות ועילת העילות, הסיבה הראשונה לכל המציאות - הוא האלוקים. וזוהי תכליתה של הפרשה, היא מבארת כיצד הבריאה חתומה כולה בעניין האלוקי, וכיצד ה'בראשית ברא אלוקים' משתקף וזועק מעצם קיום הבריאה.

אחד הדברים המורים על זעקת האמת שבתורה, הוא בכך שאין לתורה פתיחה או הקדמה, היא אף לא נפתחת באלה הדברים אשר כתב משה. תהליך הבריאה מתואר כהווייתו, מתוך הזווית ונקודת המבט האלוקית. התורה כביכול מקבילה להוויית המציאות, היא איננה סיפור דברים של העומד מבחוץ, אלא מתארת את עצמה כמציאות העומדת לפנינו.

עומק הדבר, ישנו מעשה אלוקים ודבר האלוקים. דבר האלוקים הוא תורת ה', ומעשה האלוקים זו הבריאה ושני התגלויות אלוקיות אלו מקבילות וחופפות זו לזו.

התורה היא השתקפות המציאות מתוך נקודת המבט האלוקית. ניתן להתבונן בבריאה ח"ו במבט של עובדי ע"ז או שאר השקפות כלשהם, אך התורה מספרת על ההשתקפות של המציאות מתוך המבט האלוקי, כיצד העניין האלוקי משתקף בבריאה. התורה פותחת בסיפור הבריאה עצמו ומפרשת אותו מן הזווית האלוקית, האמת של התורה דורשת את סיפור המציאות בצורה זו, שהבראשית היא - ה'ברא אלוקים את השמים ואת הארץ'.

שמים וארץ

"בראשית" ברא אלוקים את השמים ואת הארץ", השמים והארץ הם המושגים הבסיסיים המרכיבים את המציאות.

ונחלקו חז"ל בדבר (חגיגה יב, א) "תנו רבנן בית שמאי אומרים שמים נבראו תחלה, ואחר כך נבראת הארץ שנאמר בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ, ובית הלל אומרים ארץ נבראת תחלה ואחר כך שמים, שנאמר ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים. וכו'. וחכמים אומרים זה וזה כאחת נבראו שנאמר אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחדיו"

במדרש מובאת דעת חכמים מפי רשב"י (בר"ר א, טו): "תמה אני היאך נחלקו אבות העולם בית שמאי ובית הלל על בריית שמים וארץ, אלא שאני אומר שניהם לא נבראו אלא כאלפס וכיסוייה שנאמר (ישעיה מח) קורא אני אליהם יעמדו יחדיו".

דהיינו שבהכרח ישנו צורך בשניהם יחד, ולכן בהכרח שהשמים והארץ נבראו ביחד שניהם. על שיטות בית שמאי ובית הלל הקשו בגמרא מפסוק זה: 'ואידך מאי יחדו', ותרצו: 'דלא משתלפי מהדדי'. כלומר שלכל השיטות אין אפשרות להפריד את הארץ מן השמים. כביכול לא ניתן לדמות את הארץ כשלעצמה נפרדת מהשמים או את השמים ללא הארץ, ואף שישנו סדר לבריאתם אך מצבם כעת הוא 'יעמדו יחדיו', דהיינו הפסוק מלמד שאין אפשרות להפריד את הארץ מן השמים.

פירוש הדברים הוא², השמים והארץ הם שני ממדים עקרוניים הקיימים במציאות. התוכן של הארץ הוא הישות הממומשת, הקצה הקיצוני של מימוש המציאות הוא בחינת 'ארץ'. ואילו השמים הם המרחב והאופק האין סופי, האבן עזרא מפרש את המילה "שמים" משורש המילה "שם" ובלשון רבים, שמים. השמים הם השם, מה שמעבר לנוכח, המרחב שאיננו מוגבל.

אדם המביט על פני היקום רואה שני קטבים, את השמים - המרחב האין סופי, הוא אמנם ריק, אך אין סופי. ואת היבשה, היבשה היא מציאות ממוקדת ממשית ומגושמת. ניתן לתפוס את שני הממדים האלו כתבניות יסוד של שני בחינות המתקיימות ברובדים רבים של המציאות: עיקרון ויישום, שכל ורגש, איש ואשה, ובכלל בכל הקיים בעולם מופיעות שני בחינות אלו. משמעות הפסוק 'בראשית ברא

ב. הדברים נתבארו בארוכה בפרשתנו, שיעור 'בראשית' - שמים וארץ. וכן בפרשת ויגש, שיעור 'יוסף ויהודה'.

אלוקים את השמים ואת הארץ', כי בראשית הבריאה מגלה הקב"ה את שני מימדי ההווה.

הארץ היא ההווה הקיימת המיושמת, והשמים הם ההווה שאין לה ממשות אך היא מרחבית ואין סופית. כביכול גילוי האין סופיות לא יתאפשר כישות אלא כמושג, ככל שאנו בוחנים את שני הקטבים הללו, אנו מבינים כי האמת האלוקית היא ישות קיימת ששני הקטבים הנזכרים מאוחדים בה, צורת קיום שאינה ישות גולמית אטומה אלא ישות עקרונית. האמת האלוקית איננה בקיום גולמי ישותי לכשעצמו, ואף לא בהווה מושגית עקרונית כשהיא לעצמה.¹

השמים הטהורים הם מרוקנים, אין בהם אחיזה או תוכן גולמי שיאפשר לזהות אותם, הם רק המרחב הקיים, והישות זו הארץ.

המושגים של שמים וארץ קיימים בעצם התודעה, בשורש תפיסת המחשבה. לפני שהאדם פוקח את עיניו הוא צופה בתודעתו לעבר המרחב, אל האופק הנפרש מעבר לו, מתפשט ומתפשט לאין שיעור – כך היא צורת המחשבה. ומצד שני, התודעה בהכרח ממוקדת במקום מסוים, המהות העצמית חווה את קיומה באיזו שהיא נקודת מוצא ממנה היא פונה אל המעבר. נקודת מוצא זו היא בחינת 'ארץ', היא מוגדרת וממשית, אך פונה אל המרחב ואל האופק כולו. התודעה יכולה להרחיב את האופק אליו היא צופה מעבר למיקוד המסוים אליו היא מכוונת, ולהביט אל המעבר, אל האין סוף שהוא בבחינת 'שמים'. הארץ ושמים הם המבנה המהותי של התודעה האנושית, הדיון האם שמים נבראו תחילה או ארץ נבראת תחילה, זו נקודת המחלוקת הבסיסית והמהותית ביותר בשאלת התפיסה הנכונה של מבנה הקיום.

חושך על פני תהום

"והארץ" הייתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום ורוח אלוקים מרחפת על פני המים" (בראשית א, ב), הפסוק מתאר את חסרונות העולם הבסיסיים, התוהו ובוהו והחושך ואת רוח אלוקים מרחפת על פני המים.

ג. עניין זה נתבאר בפרשת חיי שרה, שיעור 'אברהם ויצחק' – חסד וגבורה'.

אלו הם הדברים שניתקנו בשלושת הימים הראשונים שבהם יצאו האור הרקיע והיבשה. כפי שנאמר בשיר היחוד (יום שישי) "שלושת ימים הראשונים אז הכינותם לאחרונים" היינו בשלושת הימים הראשונים הם הכנה לשלושת הימים האחרונים, ובשלושת הימים האחרונים עסק הבורא ביצירת התוכן במה שנברא בשלושת הימים הראשונים. ביום הרביעי נבראו המאורות, נתלה האור שנברא ביום ראשון במאורות. ביום החמישי עוף יעופף ודגים בתוך הים היינו בריאת החי בתוך מרחב השמים שנבראו ביום השני. וביום השישי נברא החי בתוך המרחב של הארץ שנתחמה ביום השלישי.

התורה מתארת את הרקע לבריאה כרקע מרוקן, 'בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ' והתנאים הבסיסיים של הארץ מצד עצם טבעה הם התווה ובוהו, יש בה ריקנות ושממה, וכן 'חושך' שהוא העוצם של הריקנות - 'על פני תהום'. 'ורוח אלוקים מרחפת על פני המים' רוחו של הבורא מרחפת על העולם, כביכול המשמעות הנשגבה מרחפת מעל הבריאה, אך הבריאה עצמה מרוקנת מתוכן.

כעת יש צורך ביצירת מרחב בו יכלו להתהוות החיים בתוך העולם, לשם כך נבראו בשלושת הימים הראשונים האור הרקיע והיבשה, הם יצרו מרחבים שלאחר מכן מתמלאים בחיים.

בתחילה כרקע ראשוני לבריאה מופיע ה'תהום', המים החשוכים הטמונים במעמקים, 'ורוח אלוקים מרחפת על פני המים', המים כביכול מונעים את יצירת המרחב לקיום האנושי משום שלא ניתן לייצר קיום על פני תהום - על פני המים. על פני תהום שורה החושך המבטא את עוצם הריקנות. ולשם יצירת מרחב הקיום של החיים יש ליצור אור כנגד החושך, לחלק את המים לשנים ולהרים את חלקם העליון למעלה, ובכך כביכול נוצר מקום ישיבה לרוח אלוקים המרחפת על המים שתהיה בבחינת 'יושב שמים', וכן יש להפריד את היבשה מן המים ולתחמם במקום מוגדר שתיווצר יבשה - הארץ.

המרכיבים הראשוניים נשאו נוכחים בבריאה, החושך לא בוטל לגמרי הוא עדיין הרקע למציאות, אלא נוצרה ההבדלה בינו לבין האור, נוצר

מקום לאור בתוך החושך. גם המים לא בוטלו אלא נקוו למקום אחד, והיבשה עדיין עומדת בינות למרחבי המים האינסופיים.

כלומר, הרקע הקיומי, הרקע של ההווה הוא רקע של חושך, ובתוך הרקע הזה נברא האור. 'ויקרא אלוקים לאור יום' (א, ה) הקריאה מבטאת את התהוות היום, מרחב הקיום שנוצר מן האור. 'ויקרא אלוקים ליבשה ארץ' (א, ו), זו השלמת מרחב הקיום, הוא מתרחש כשהיבשה נקראת ארץ. האור והיבשה הם שני הדברים הבסיסיים שאדם נצרך להם, העמידה האיתנה על הרגלים והאופק המואר זהו מרחב הקיום לו זקוק האדם, בכך העולם הופך למקום המוכן ליצירת החיים.

"בראשית" ברא אלוקים" הפסוק כביכול מתעמת עם השקפה אחרת, כפי שמספרים סיפור מול מישוהו שמעוניין לספר אחרת. עימות עם הטוענים שיש ארץ, שיש עולם והוא קיים, הם חשים בקיום כתוצאה מעובדת היותו. המפגש עם הממשות והמוחשיות מהווה עבורם מקור איתן להצדקת ואמיתת המציאות, ואין להם צורך בסיבה מעבר לכך להבנת קיומו של העולם.

כלפיהם אומר הפסוק "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ", הארץ היא כזאת שנדרשת למישוהו שיעניק לה קיום, הקיום איננו גורלה הטבעי. משום כך לפני שמוענק לארץ קיומה היא חשוכה ומרוקנת, תוהו ובוהו. האלוקים מעניק לארץ את קיומה אך משאיר את הרקע מרוקן, הרקע המרוקן נדרש בכדי להעמיד את חותמו של הבורא בבריאה כזו שאין לה קיום והווה מחמת עצמה".

צורת האדם היא כך שכשהכוח והממשות בידיו הוא חש את קיומו כעצמי, ורק כשמשוהו לא נמצא בידיו הוא יכול לחוש את הווייתו כמקבל. על ידי החושך השורר בלילה ניתן לחוש שהאור איננו מובן מאליו, זו כוונת הפסוק 'ויקרא אלוקים לאור יום' כלומר ה'יום' הוא לא ראשוני בבריאה, אלא על ידי האור העמיד הקב"ה את מצב היום בבריאה, כסוג זמן מיוחד בפני עצמו, זמן של ערנות והתחדשות.

ה. ניתן להוסיף שזה הביאור בכתוב 'לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה - כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה'. כלומר שהוא הותיר את הרקע של הימים והנהרות כעדות למה שאמור להתקיים אלמלא ייסוד העולם.

גניזת האור

בסיום ברכת יוצר המאורות חותמים 'אור חדש על ציון תאיר', יש לבאר מה שייכות האור החדש לברכת המאורות המוטבעים בבריאיה. [הפוסקים אף דנו שאין זה סיום מעין הברכה].

נראה ביאור הדבר, האור הוא משל לכל תוכן של חיים, האור הוא השפיעה של ההוויה. איכות של כל מציאות נבחנת ברמת האור שבה, נתינת אור היא נתינת קיום ותוכן להוויה. לעתיד לבוא ההוויה תהיה מוארת באור אחר לגמרי, באיכות אחרת. ברכת יוצר המאורות איננה רק הודאה להקב"ה על בריאת מרחב החיים, אלא גם על הרמה הגבוהה ביותר של החיים, על כך שהעולם הוא כזה שמצפה לאור הגדול ביותר שהוא איכות שלמה יותר של הוויה וחיים.

חז"ל (בר"ר יב, ו) מפרשים כי הקב"ה חשש שהרשעים ישתמשו באותו האור שנברא בששת ימי בראשית ועמד וגנזו. הביאור בזה הוא כי חז"ל מתקשים, הרי ביום הראשון נאמר שהקב"ה ברא את האור 'ויהי אור', אם כך מדוע נדרש ביום הרביעי ליצור את המאורות כפי שנאמר (א, יד) 'יהי מאורות ברקיע השמים'. לכן פירשו חז"ל שהקב"ה גנז את האור של מעשה בראשית. ופשר הגניזה משום שהאור הוא הקיום, אדם הנמצא במצב של חשיכה חש מפוחד, מעורער, ביטחונו הקיומי נפגע. הוא חסר מרחב להתקיים בו, האור נותן ביטחון וחוסן לקיום. כשנברא האור העולם קיים במלוא העוצמה, עולם שבו האור לא צריך לשמש ולירח, אינו צריך למשהו אחר שמאיר, זהו עולם מתוקן.

עולם שכזה בו יש אור לעצמו, הוא עולם שמועצמת בו התחושה הקיומית עד כדי שהרשעים יכולים להשתמש בו להתעצמות מוחלטת ובטחון קיומי כהווים בפני עצמם. נתינת האור ללא השמש ונתינת אור על ידי השמש אלו הם שני דרגות שונות של עוצמה בקיומו של העולם.

את האמור בתהילים 'קל נקמות ה' מפרשים חז"ל על המשתחוים לשמש, ולכן מזמור זה נאמר ביום הרביעי (ראש השנה לא, א) 'ברביעי היו אומרים אל נקמות ה' על שם שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן'. זהו חידוש גדול, לכאורה נכון היה לתקן ביום הרביעי לשיר את השיר הנפלא שנאמר על השמש (תהילים יט) 'השמים מספרים כבוד קל', 'והוא כחתן יוצא מחופתו ישיש כגיבור לרוץ אורח'.

אך חז"ל קבעו את מזמור 'קל נקמות ה' מכיוון שהשמש היא מצד אחד שפע אלוקי, אך מצד שני היא נותנת עוצם לבריאה. עוצם זה יוצר גם את יצרא דע"ז ואת האפשרות לרשע, לכן ביום בו נבראה השמש משוררים את המזמור העוסק בנקמה מהמשתמשים בה שלא כראוי.

חז"ל דורשים (ירושלמי תענית ד, ג) 'מארת כתיב' מאורות מלשון מארה וקללה. כלומר בתוך האור, בתוך הקיום, יש ממד של קללה משום שרכישת קיום היא התנתקות מהמציאות האלוקית.

לעתיד לבוא יהיה האור מועצם לגמרי והברואים יהיו חשופים לגמרי לאור האלוקי, לשפע חי שאיננו צריך לשמש, כאמור (ישעיהו ס, יט) 'לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם כי ד' יהיה לך לאור עולם', זהו האור עליו נאמר כי גנזו הקב"ה לצדיקם לעתיד לבוא.

נוטה שמים כיריעה

במזמור ברכי נפשי נאמר (תהילים קד, ב) 'עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה'. המזמור מתייחס לשמים כיריעה, המשמעות של יריעה הנפרסת מעל לאדם שהיא ממקמת את האדם כלפיה. כלומר, אדם זקוק לבית, מקום שיגן עליו, התחושה הבסיסית שמסוכן ללון במרחב הפרוץ תחת רקיע השמים. כשהאדם עומד בחשיכה תחת הרקיע הוא מתמוסס, המרחב כביכול שואב אותו, הוא מאבד את קיומו ונבלע בחלל. כשיש לאדם יריעה להיכנס תחתיה היא ממקדת את המקום, מגבילה את המציאות ונותנת לאדם מקום. זהו אכן איננו בית המנכר אותו מהמרחב, האדם חש מבעד ליריעה את השמים המקיפים אותו, אך הוא כבר לא נאבד ומתמוסס בהם.

התיאור בפסוק "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ וכו' והארץ הייתה תוהו ובוהו וכו' ורוח אלוקים מרחפת מעל פני המים", היינו שרוח אלוקים מרחפת תיכף היכן שנגמרת מציאות הישות, ומשם מיד מתחיל המרחב האלוקי. המרחב הנברא איננו מציאות עצמאית העומדת לעצמה, העולם בהתהוותו היה מחובר עם רוח האלוקים שברא את העולם והיא מרחפת על הריקנות.

ההוויה של הבריאה לא מוצאת לעצמה מקום להתגדר בו כמציאות נבדלת העומדת לעצמה, אין לה בית. השמים הם בעצם מרחב המאין את הישות ואת גבולות הארץ, הם עומדים כיריעה, כאוהל המכסה את הקיום ואינם מאפשרים לארץ לתפוס את ישותה כנבדלת.

"ויאמר אלוקים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים וכו' ויקרא אלוקים לרקיע שמים" (בראשית א, 1-8), זו השלמת מרחב הבריאה. הקב"ה פרס את הרקיע כיריעה לבריאה כאוהל המכסה את הקיום ונותן לו מקום להתגדר בו, המציאות האלוקית עדיין מרחפת על פני הישות, ושוכנת על פני הרקיע שנקרא שמיים, אבל הבריאה קיבלה את מקומה. אמנם הארץ קיימת כישות, אך עדיין היא נושקת למרחב האין סופי, היא איננה מוצאת את קיומה ממוקד בהווייתה העצמית בלבד, האופק של הארץ הוא המרחב האלוקי.

כשהקב"ה ברא את הרקיע כמבדיל בין מים למים, כביכול הוא עשה מן הארץ עצמה את הרקיע, ורקיע זה הוא הנפרס כיריעה. כך שהרקיע הוא תולדת הארץ הגבולית מחד, ופורש כנפיו למרחבי האין סופיות מאידך, ובכך מתהווה ממשק בין הגבוליות לאין סופיות. כלפי הבריאה הדבר משתקף כ'יריעה', דהיינו הוא איננו מציאות נבדלת אלא נמצא בתוך המרחב האלוקי, האדם יכול לחוש מבעד ליריעה את השמים המקיפים אותו, ואת רוח האלוקים המכילה את הקיום כולו.

האופק לכשעצמו הוא חשוך, כך זה גם מבחינה פיזית, אדם שיעמוד על הירח מסביבו הכל חשוך. השמש מאירה את המרחב כמו שפנס לילה מאיר את האזור שאליו קרניו מגיעות בלבד, אך האופק כולו הוא חשוך רק בכדור הארץ. האופק מואר, האוויר מחזיר את קרני האור ויוצר רקע כללי מואר שעוטף את היקום. זהו תיאור הדומה ליריעה אותה מתאר הפסוק - 'עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה'.

הקב"ה יושב שמים, וגבולות הישות לעולם מתנגשים עם האין סופיות, ההוויה כולה מתחככת עם המרחב האין סופי. ההימצאות במרחב אין סופי גורמת לתחושת היבלעות בתוך האין סוף, הפסוק מבאר כי הנוכחות האלוקית

1. בדברים אלו יש הבט מסויים של המושג 'צמצום' המוזכר בספרים בשם האר"י, שהוא מעמיד את המרחב כמרוקן, ואל תוך המציאות המרוקנת ניתן קו אור של קיום.

מרחפת על פני ההוויה דהיינו שאכן ניתן לארץ קיום, אך מרחב הקיום שלה הוא עדיין בתוך הרקע של השמים.

חותם הבורא בבריאה

מגבלות הקיום של ההוויה הם המים והחושך, 'והארץ הייתה תוהו ובוהו' זו הוויה מרוקנת לגמרי ללא תוכן פנימי. ומלבד זאת: 'וחושך על פני תהום', אלו הם שתי בעיות הקיום – החושך, והתהום, דהיינו ריבוי המים המציפים את הכל'. ורוח האלוקים רק מרחפת מעל ההוויה, ההוויה עצמה היא תוהו ובוהו חושך ריקנות ושיממון, ואלו נתקנים בימי הבריאה.

'יקוו' המים אל מקום אחד ותראה היבשה', כשם שהחושך מבטא מצב של חוסר אונים, כך גם ריבוי המים, על המים אומר הכתוב (תהילים קד) 'גבול שמת בל יעברון לכסות הארץ'. במדרש (בראשית רבה ה, ו) מתפרש הפסוק במשל למלך שמרדה בו הארץ והלך עם צבאו וכבשה והכניס בה חילות שלו, ואחר שנשתלט בחזרה על הארץ, הוציא את חילותיו והשאירם לעמוד מסביב לעיר, להזהיר את בני העיר מלמרוד שוב. זו משמעות הפסוק 'גבול שמת בל יעברון', המים שומרים על הארץ לבל תתפשט ותמרוד בבוראה. ואכן ישנם תופעות שבאמת המים שוטפים שוב את הארץ, (כ"מ במבול). כך גם לעתיד לבוא באלף שנים שבהם יהיה העולם 'חד חרוב' המים יחזרו וישטפו את העולם (רש"י סנהדרין צב, ב). המצב בו יש קרקע יצוקה איננו יציב לחלוטין, כך גם האור הוא איננו חזק ועוצמתי במרחב היקום כולו, בתוך כל המרחב העצום והמרוקן של הבריאה יש נטיעה בודדה של אור ויבשה.

בפרשה נאמר שלשה פעמים ויקרא: 'ויקרא אלוקים לאור יום', 'ויקרא אלוקים לרקיע שמים', 'ויקרא אלוקים ליבשה ארץ', אלו שלושה קריאות. ויקרא אלוקים לאור יום' היום כולל את כל הארץ ואת כל המרחב, יצירת האור מאפשרת מקום לנוכחות החיים בתוך החלל המרוקן. 'ויקרא אלוקים ליבשה ארץ' המרחב הקיומי העיקרי קיבל את השם הבסיסי והמהותי שלו מול המים השוטפים את הכל. 'ויקרא אלוקים לרקיע שמים' זהו המרחב שתוחם ומגדיר את גבולות הארץ מול האין סופי האלוקי. אלו שלושה דברים שהאלוקים קורא להם שמות כחלק ממעשה בראשית, הארץ היום והרקיע. הם מאפשרים את מציאות הקיום בבריאה מול כוחות

ז. כך נאמר במבול (ז, יא) 'נפתחו מעיינות תהום רבה' כלומר הצפה של מים שא"א להתקיים בה.

החושך התהום והריקנות, ומול האור האלוקי האין סופי. בקריאת השם הם מקבלים את שמם ומהותם והופכים מרחב להוויית החיים.

זהו תוכן הפרשה, הפסוק המתאר את מעשה בראשית מבאר כיצד חותמו של אלוקים משתקף בבריאה. זו החותמת של 'בראשית ברא אלוקים' המוטבעת בבריאה, כך ניכרת בבריאה טביעות ידי בוראה. תנאי הרקע של העולם אינם מאפשרים קיום, ומעשה הבריאה הוא יצירת מקום להווייה, לקיום האנושי בתוך הרקע השולל אותו, המים החושך והריק המוחלט. כך שהעולם איננו יכול להתיימר לחוות את עצמו כאילו מהות ראשונית, כשהוא איננו מקיף את המרחב אלא רק מקבל מקום מבוצר לקיום".

'זעיר אנפין' הוא הביטוי בזהר לשם השם כפי שהוא משתקף בבריאה ומונכח לתודעה. ובשם ספרי הקבלה מובא שהשמיים הם כינוי לאותו 'זעיר אנפין', בחינת 'שמים' זו היכולת לעמוד נוכח האלוקים. שכן המקום של המציאות האלוקית היא כמקיפה את ההווייה, והקפה זו בולעת אל תוכה את האדם ולא מאפשרת יחס כלפיה. כדי לאפשר למרות זאת תחושת עמידה נוכח מקום בו כביכול הקב"ה הנכחי את עצמו נבראו השמים, העמידה מול השמים זו בחינה כלשהי של צורת עמידה ביחס לקב"ה. מפני שהמרחב המקיף את האדם גם נמצא בבחינה כלשהי במערכת התפיסה שלו, ויכול להיתפס בכלי ההכלה האנושית.

האדם והשבת

הקב"ה נותן חיות בתוך המרחב, כל תכלית הבריאה ליצור מרחב שכביכול נבדל מהאלוקות, ולהאיר אל תוכו אור אלוקי, כך נבחן שמציאות זו מהווה ביטוי לעניין האלוקי, וזו תכלית הבריאה. זהו גם כן פירוש הפסוק (בראשית א, כו) 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו', האדם מבטא את הנוכחות האלוקית בתחתונים.

תפקיד האדם היה לייצג את העניין האלוקי, אלא שהאכילה מעץ הדעת הביאה למצב של 'והייתם כאלוקים יודעי טוב ורע' (בראשית ג, ה), לתפיסה השגויה שמקור הקיום מתחיל מהווייה העצמית של האדם.

נעשה אדם בצלמנו כדמותנו' (בראשית א, כו) האדם נברא בצלם אלוהים, והוא מבטא את העניין האלוהי בבריאה. כביכול הקב"ה נמצא למעלה ומושב יקרו בשמים ממעל, ו'הארץ מתחת' הארץ מרוקנת מן המציאות האלוהית. לשם כך נברא הצלם אלוהים לגלם ולייצג את העניין האלוהי בתוך מערכת זו של קיום. בריאת האדם היא בריאת ישות העומדת כנבדלת ובעלת הכרה עצמאית, אך למרות זאת מכילה את העניין האלוהי.

"ויכולו" השמים וארץ וכל צבאם ויכל אלוהים וכו' וישבות ביום השביעי" (בראשית ב). את עניינה של השביתה מבאר הפסוק (שמות לא, יז) 'וביום השביעי שבת וינפש' ופרש"י שמשלב נפשו. הקב"ה, הבורא כביכול חזר לתוך עצמו. לכאורה זו חזרה למציאות שלפני הבריאה, ויש להבין אם כביכול ה' מתנתק מלהיות יוצר ומן הזדקקות לבריאה וחוזר לשביתה. אם כך מדוע רק לאחר כל מעשה הבריאה יש לקב"ה קורת רוח מהשביתה עד שברך את יום השביעי כי בו שבת מכל מלאכתו, הרי לפני הבריאה היה לו כפל כפליים של שביתה.

עומק הדבר הוא, שמשעה שעלה ברצונו יתברך לברוא את העולם, מה שעתיד לצאת בפועל מן הבריאה טמון בכוח, מגולם כעיקרון של הבריאה וכרצון שלא יצא לפועל, וכל עוד שהדברים קיימים כך בכוח בלבד לא שייכת שביתה.

כשיוצר לוקח את כל הפעלתנות שלו יחד אתו זו איננה שביתה^ט, וכן אדם שבמשך השבוע לא פועל ויוצר לא יכול לשבות, רק אדם שעסוק ביצירה יכול להשתייך גם לממד השביתה. כוח הפעלתנות הוא חלק מהממד הקיומי, כשאדם לוקח את כוח זה והולך ושובת הוא איננו משחרר ופורק מעליו את הנטל, משום שהרצון לפעולה ממשיך להתקיים, אך כיוון שהוא יצא לפועל, הפעילות כבר עומדת לעצמה ועתה ניתן לשבות.

הממד של נוכחות אלוהית פעילה הוא בחינת מעשה בראשית, 'בראשית ברא אלוהים את השמים ואת הארץ', נוכחות הבורא מופיעה ביצירת הבריאה.

ט. משל לדבר אמר לי פעם ידיד שאיננו מבין את התועלת ביציאה בימי בין הזמנים למקומות קייט, הרצון שלו הוא לשכוח מן הצרות ולהניח להם, אך בכל מקום שהוא הולך הרי לוקח את עצמו והבעיות המציקות הולכות עימו...

ובשבת הנוכחות האלוּקית מופיעה בצורה של שביתה. תוכנה של השביתה הוא כביכול להשאיר את הנטל הקיומי במקום בו הוא נוצר ומתקיים, והיוצר כביכול מתכנס בעצמיותו.

בפרש"י על הפסוק (שמות לא, יז) 'שבת וינפש' ביאר 'כביכול הכתיב הכתוב מנוחה לעצמו', כביכול זו התייחסות לעניין האלוּקי בעצמו, לרצון היצירה של האלוּקים. והעניין האלוּקי מכתוב מנוחה לעצמו רק כשהיצירה יצאה לפועל, עומדת לעצמה וכביכול אינה תלויה בו. כאשר כל מה שקיים בכוח ועתיד להיברא תלוי במציאות האלוּקית, לא ניתן כביכול לפרוש ממנה. ולכך 'ויכולו השמים וארץ וכל צבאם' ואזי 'וישבות ביום השביעי'.

הרצון שיש בבריאה, העניין האלוּקי הוא יצירת הבריאה, רק לאחר שכביכול כבר ניתן ביטוי לעניין האלוּקי בבריאת האדם, בחינת 'מאן דנפח מדיליה נפח' כביכול בבריאת האדם בצלם אלוּקים. לאחר שהעניין האלוּקי כבר בא לפועל, יש מקום לשביתה. דווקא גמר הבריאה ויצירת צלם אלוּקים הוא מאפשר את הבחינה של שביתה, כעין מלך שכשבנו יושב על כסאו הוא יכול להרפות ולהניח, משום שהוא מתקיים גם בתוכן המבטא אותו לכן כעת הוא יכול לשבות.

האדם בעצם קיומו שייך למעשה בראשית, אך הבריאה עצמה איננה שובתת 'יום ולילה לא ישבתו' (בראשית ח, כב) ואילו מהאדם נדרש להצטרף לשביתה, כביכול להזדהות עם שביתה ה'. הווית האדם שייכת מצד עצמה לבחינת הארץ, על ידי השביתה מצטרפים כל ממדי הקיום ומזהים עם השגב האלוּקי, וגם הממד הפעלתני ששייך לששת ימי המעשה נכלל במקום השביתה. על ידי הצטרפות האדם לשביתה שורה השבת, כאמור בזהר (שמות קלה, א) "כְּגִוְנָא דְּאַנְוִן מְתִיחִין לְעֵלָא בְּאַחַד. אוֹף הָכִי אִיהִי אֲתִיחֶדֶת לְתַתָּא בְּרִזָּא דְּאַחַד לְמַהֲוִי עֲמָהוֹן לְעֵלָא חֵד לְקַבֵּל חֵד". כלומר בחינת השביתה קיימת בעניין האלוּקי דווקא כשהעולם מצטרף אליה. כשהבריאה מגלמת את העניין האלוּקי, כעת כביכול הקיום כולו רואה את הנקודה האלוּקית. כשיש מישהו שמזדהה עם האלוּקים, כשהאדם משתתף כביכול ונושא בנטל עם הזהות האלוּקית, על ידי כך כביכול מוסר הנטל של מעשה הבריאה מן האלוּקים והוא מכתוב לעצמו את השביתה'.

י. מעין זה פירשנו במק"א את דברי יעקב אבינו אחר שפגש את יוסף 'אמותה הפעם אחרי ראותי פניך' (בראשית מו, ל). אדם דרוך כל חייו ליצור את הקיום שיבטא אותו בשלימות, היצירה של יעקב היא ההתגלמות

המציאות האלוקית היא אין סוף, ואילו היצירה ממוקדת במשהו מסוים ולכן היא בבחינת 'ארץ'. 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם' (תהילים קטו, טז), היישום של האין סופיות בארץ הוא על ידי האדם, הוא אמנם חלק מן הארץ, אך הוא מזדהה עם האין סוף. על ידי זה כל הרבדים של המציאות מזוהים עם האין סוף וכביכול ממומש התוכן של האין סופיות.

זהו הזיווג של בחינת השבת, חז"ל אומרים (סנהדרין צז) 'שיתא אלפי שנין העולם קיים וחד חרוב ואומר מזמור שיר ליום השבת יום שכולו שבת', כלומר בלי החלק של העשייה 'שיתא אלפי שנין העולם קיים' אין שבת, ואין העולם מגיע לתכליתו. בכדי להביא את העולם לדרגת השלימות הגבוהה המבוטאת בשביתה, נדרש מימד של מימוש המציאות, ושמציאות זו תזדהה עם האין סופית.

חטא עץ הדעת

עלה בדינו שתכלית האדם היא להחיל את העניין האלוקי בבריאה. מיד לאחר שהאדם נברא הוא צווה שלא לאכול מעץ הדעת, ופירשו המקובלים (עיין אור החיים בשם האריז"ל) שאין רצון ה' שהאדם לא יאכל כלל מעץ הדעת אלא שימתין מעט ובשבת יוכל לאכול.

בפשוטם של דברים ביאורו של ענין עץ הדעת, הוא עמידת האדם כיודע מתוך עצמו, במנותק מן האלוקים. כלומר, הבריאה מגלמת את ההוויה, ובהוויה יש גוונים רבים של קיום שכולם מקבלים ביטוי במעשה בראשית. עץ הדעת הוא קצה הקיום שניתן למין האנושי, פסגת העצמאות שיש לו, שכן האוכל ממנו יודע טוב ורע, ומתוך כך הוא מתעורר לקחת לעצמו את הקיום, וממילא כעת הוא איננו מגלם את המציאות האלוקית. האדם רוצה כביכול לקחת לעצמו את

שלו ביוסף. 'אחרי ראותי פניך' ביאורו אחר שהוא צופה בבנו ביוסף שהוא מגלם את יעקב, יעקב אבינו נפטר מהצורך ללחום את מלחמת הקיום שלו. הוא משוחרר מהמתח הקיומי, על ידי שיוסף הוא כזה שמזדהה עם יעקב.

כעת יעקב יכול לומר 'אמותה הפעם', כביכול הוא יכול להניח ולקבל את הקיום שלו כעובדה מוגמרת, אחר שהוא מגולם במציאות ביוסף. יעקב אומר זאת לאחר שיוסף נפל על צוואריו, אילו יוסף היה מתנתק ממנו ורואה את עצמו כמלך ופונה לענייניו, הרי שהוא איננו של יעקב. אך כשהוא בא עם כל בגדי המלכות, עם כל אישיותו כמלך ונופל על פני יעקב, יעקב יכול לומר 'אמותה הפעם'. זו גם הסיבה שיעקב לא נושק ליוסף ואילו יוסף מתרפק עליו, שכן אב שאבד לו בנו מבקש רק שהבן יתרפק עליו ויזדהה עימו, כך הוא יכול לחוות את ההשלמה בהימצאותם שוב יחד.

הרקיע ולא רק כאפשרות להתקיים בתוכו, הוא תופס את האור והיבשה כמרכז המציאות וכעומדים לעצמם מנותקים מהעליונים.

אפשרות זו עומדת לבחירתו של האדם משום שהיא קצה מרחב קיומו, הבורא יצר את כל אפשרויות היש, והאדם נדרש שלא ליטול את היש עד תומו, אלא לחוש כנצל וכמייצג את האלוקים. כך גם נברא היצר הרע כקצה מסוים של המציאות, כפי שאמרו חז"ל (בראשית רבה ט, ט) 'טוב מאוד' זה יצר הרע. אלא שהאדם נפל באכילה מעץ הדעת, וכתוצאה מכך נדרשים כאב וייסורים רבים בכדי לזכך ולתקן את החטא, אך לאחר הזיכוך תהיה שלימות התיקון, והאדם יהווה מרכבה לשכינה.

הניסיון לגלם את ההווה ולהתעצם כקיום נבדל מהמציאות האלוקית, הביאה למצב של 'עפר אתה ואל עפר תשוב' - וקוץ ודרדר תצמיח לך' (בראשית ג, ט). מאז ואילך, הקיום הנבדל הוא חלש יותר, מרחב ההתיימרות האנושית שוברו בצידו. על ידי כך מזדככת המציאות, באופן הגורם להווה להכיר שאין לה קיום עצמאי משלה, משמעותה הקיומית היא רק במידה שהיא מגלמת את העניין האלוקי.

עץ החיים

על 'עץ החיים' נאמר (בראשית ג, כב) "הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם". הקב"ה נתן לנו תורת אמת והיא 'עץ החיים', כלשון הכתוב (משלי ג, יח) "עץ חיים היא למחזיקים בה", מעין זה נאמר בברכת התורה 'וחיי עולם נתן בתוכנו'. חיי העולם הנטועים בתורה מחזירים את בחינת 'וחיי לעולם' שלא ניתנה לאדם.

האכילה מעץ הדעת יוצרת חוויה של נבדלות מהמציאות האלוקית, לאחר האכילה מעץ הדעת עולה החשש שהאדם יאכל גם מעץ החיים. נראה כי ישנה אפשרות שהאדם יאכל מעץ הדעת ועץ החיים ביחד, כביכול הוא יעמיד את עצמו במתנס מול העניין האלוקי גם אחר האכילה מעץ החיים. ומשום כך הקב"ה ממהר לגרש את האדם מגן עדן, ולהשכיך בפתחו את להט החרב המתהפכת.

ישנה בחינת אכילה מעץ החיים שאיננה ראויה, החיים האנושיים אמנם קיימים לכשעצמם, אך הקשר עם מקור החיים הוא תוכן עמוק ותפיסה קיומית

שונה של החיים עצמם. התורה שהיא עץ החיים מלמדת את העניין האלוקי הממלא את הבריאה, זהו הצדק האלוקי ותביעת האמת שבבריאה. אמת זו מעצימה את האדם 'ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום' (דברים ד, ד), אלו הם החיים האמיתיים, חיים נצחיים על ידי הדבקות באלוים.

אך ישנה מערכת של בחינת 'מכחישים פמליא של מעלה' (סנהדרין סז, ב), הקב"ה ברא ג"כ כביכול שיעור קומה בצד הס"א. יש שני מרכבות, מרכבת הקדושה ומרכבת הטומאה, והם עומדות אחת מול השניה בכל רובד שהוא. בלעם היה נביא בדרגת כמשה 'לא קם נביא בישראל כמשה בישראל לא קם אבל באומות העולם קם ומנו בלעם' (ספרי דברים שנו). וודאי שהקדושה היא אמת והטומאה שקר, אך יש שיעור קומה של בחינת הטומאה, 'זה לעומת זה עשה אלוים' (קהלת ז, יד).

בחינת הנבואה של בלעם מהווה דוגמא לאכילה לא ראויה מעץ החיים. הבחינה של הקיום השואב ממקור עליון זו בחינת עץ החיים, ובבריאה טבועה גם האפשרות להפנות אותה לצד הטומאה. יש כוח לעמוד ולשאוב חיים מהמקור ולמזג עמם את עץ הדעת, לחיות בשני המימדים יחדיו. לאכול מעץ הדעת שמשפיע תפיסה לאדם שהוא מרכז הקיום ובכל זאת לשאוב חיות ממקור החיים, כפי שרואים אצל בלעם. מצד אחד הוא נכנע בהחלט מול המציאות האלוקית, הוא משגיח כל הזמן לשמוע לדבר ה', משום שהוא נותן לו את ההשראה ובלא הכנעה זו אין לו כלום. ובכל זאת הוא רשע גמור, רשע מתועב כפי שחז"ל מתארים. יש מקום של ס"א שהאדם יכול לחוש ישות ועצמות נבדלת מהמציאות האלוקית, ועדיין לשאוב ממקור של קדושה וחיים.

הקב"ה הטביע בבריאה את אפשרות להתעצם באופן הרע. ותוכן 'להט החרב המתהפכת' הוא ה'תמותת רשע רעה' (תהלים לד, כב) שהרוצה להגיע לדרגות עליונות כשאיננו טהור לגמרי, הוא פוגש בלהט החרב. אדם האוכל מעץ הדעת ורוצה להכיל את הקיום לעצמו, ויחד עם זה לאכול מעץ החיים ולהתקדש כפי שרצה בלעם. נתקל ב'להט החרב המתהפכת', הגורמת שהשקוע בטומאה כבר לא יוכל להגיע לדרך הקדושה. כשאדם פוגש דרגה שאיננו ראוי לה, הוא ייפגש גם עם אותם הכרובים ולהט החרב המתהפכת.